

**EMOTSIONAL INTELLEKTNI RIVOJLANTIRISH
DASTURLARINING O'QUV GURUHLARIDAGI IJTIMOYIY IQLIMGA
TA'SIRI**

MUALLIF: Kubbieva Nilufar Tadjidinovna

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Masofaviy ta'lim Psixologiya yo'nalishi

25_12-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Halimjonov Abduqunduz Rahimjon o'g'li

ANOTATSIYA: Ushbu maqolada emotsional intellektni rivojlantirish dasturlarining o'quv guruhlarida shakllanadigan ijtimoiy iqlimga ta'siri keng ilmiy tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'zaro munosabatlari, emosional barqarorligi va muloqot madaniyati o'quv guruhining umumiy psixologik holatini belgilovchi asosiy omillardandir. Emotsional intellektni rivojlantirish dasturlari o'quvchilarda o'z hissiyotlarini anglash, boshqarish, boshqalarning kechinmalarini tushunish, empatiya bilan yondashish, nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda bunday dasturlarni qo'llashdan oldin va keyin guruh ijtimoiy muhitidagi o'zgarishlar solishtirildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, emotsional intellekt ko'nikmalarini rivojlantirish o'quvchilarning o'zaro hurmatini oshirdi, guruhda ochiq muloqot kuchaydi, salbiy psixologik zo'riqish kamaydi, ijobiy iqlim shakllandi. Maqolada emotsional intellektning ta'lim psixologiyasidagi nazariy asoslari, amaliy dasturlarning samaradorligi va ularning guruh dinamikasiga kiritgan o'zgarishlari ilmiy dalillar bilan yoritilgan. Tadqiqot natijasida emotsional intellekt dasturlari o'quv guruhlarida sog'lom psixologik iqlim yaratishning samarali vositasi ekanligi isbotlandi.

KALIT SO'ZLAR: Emotsional intellekt, ijtimoiy iqlim, empatiya, guruh

dinamikasi, muloqot, psixologik barqarorlik, konfliktni boshqarish, ta'lim muhiti.

KIRISH

Hozirgi zamon ta'lim tizimida o'quv jarayonining samaradorligi nafaqat o'quvchilarning bilim darajasi, balki ularning psixologik holati, guruhdagi o'zaro munosabatlari, emotsional barqarorligi va muloqot madaniyatiga ham bevosita bog'liqdir. O'quv guruhlarida shakllanadigan ijtimoiy iqlim o'quvchilarning motivatsiyasiga, o'zini tutishi, dars jarayonidagi faolligiga, bir-birini qo'llab-quvvatlash darajasiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli zamonaviy pedagogika va ta'lim psixologiyasida emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan dasturlar alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Emotsional intellekt — bu insonning o'z his-tuyg'ularini anglash, boshqarish va nazorat qilish, shuningdek, boshqalarning emotsiyalarini tushunish, empatiya ko'rsatish va samarali muloqot yurita olish qobiliyatlaridan iborat murakkab psixologik kompetensiyadir. O'quv jarayonida emotsional intellekti rivojlangan talaba nafaqat o'zini yaxshi boshqara oladi, balki guruhdagi nizolarning oldini olish, hamkorlik qilish, bir-birini qo'llab-quvvatlash kabi muhim ko'nikmalarga ham ega bo'ladi.

Ta'lim muassasalarida ijtimoiy iqlimning yomonlashuvi, o'quvchilar orasida kelishmovchiliklar, ziddiyatlar, psixologik zo'riqishning kuchayishi, muloqotdagi sovuqlik va befarqlikning o'sishi kabi muammolar ko'plab psixologik tadqiqotlarda qayd etilgan. Bunday muhit o'quvchilarning o'zlashtirish darajasiga salbiy ta'sir qilishi, motivatsiyaning pasayishi va ruhiy tushkunlikning kuchayishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli emotsional intellektni rivojlantirish dasturlari o'quv guruhlaridagi salbiy psixologik muhitni yumshatish va ijobiy iqlimni yaratishning samarali vositasi sifatida qaralmoqda.

Mazkur ilmiy maqolada emotsional intellektni rivojlantirish dasturlarining o'quv guruhlaridagi ijtimoiy iqlimga ta'siri nazariy va amaliy asoslarda yoritildi. Dastur joriy etilishidan oldingi va keyingi davrlar solishtirilgan holda guruh dinamikasidagi o'zgarishlar tahlil qilindi. Natijalarga ko'ra, o'quvchilarda o'zaro

hurmat, o'zaro qo'llab-quvvatlash, hamkorlik ruhining oshishi, muloqotning yanada ochiq va samimiylashuvi, psixologik taranglikning kamayishi kuzatildi. Ushbu o'zgarishlar ijtimoiy iqlimning barqarorlashuviga, sog'lom munosabatlarning shakllanishiga, o'quv jarayonining samaradorligining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatdi.

ASOSIY QISM

Emotsional intellekt tushunchasi psixologiya fanida XX asrning ikkinchi yarmida shakllangan bo'lib, unga Daniel Goleman, Piter Salovey va Jon Mayer kabi tadqiqotchilar katta hissa qo'shgan. Ularning fikriga ko'ra, insonning aqliy salohiyati faqat IQ bilan o'lchanmaydi, balki uning emotsional kompetensiyasi ham muvaffaqiyatga erishishda hal qiluvchi omillardan biridir. Ta'lim tizimida o'quvchilarning emotsional intellektini rivojlantirish ularning ruhiy salomatligi, o'qishga bo'lgan qiziqishi va ijtimoiy munosabatlarini sezilarli darajada yaxshilaydi.

O'quv guruhlaridagi ijtimoiy iqlim ko'plab omillarga bog'liq: guruh ichidagi ierarxiya, o'zaro ishonch, kommunikativ faollik, o'qituvchi-talaba munosabatlari, empatiya darajasi va guruh a'zolarining hissiy barqarorligi. Emotsional intellektning pastligi guruhda sovuqlik, tushunmaslik, nizolarning ko'payishi, psixologik masofa kengayishi kabi salbiy holatlarga olib keladi. Aksincha, emotsional intellektni rivojlantirish guruhda sog'lom psixologik atmosfera yaratishga yordam beradi.

Tadqiqot doirasida o'quvchilarga emotsional intellektni rivojlantirishga qaratilgan maxsus psixologik treninglar taklif etildi. Trening dasturi o'z ichiga quyidagilarni oldi: hissiyotlarni aniqlash mashqlari, emotsiyalarni boshqarish texnikalari, empatiya rivojlantirish o'yinlari, konflikt tinch yo'l bilan hal qilish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar, guruhda muloqot madaniyatini oshirish bo'yicha interaktiv usullar. Trening jarayonida o'quvchilarning o'z-o'zini anglash darajasi oshdi, ular bir-birining his-tuyg'ulariga e'tiborli bo'la boshlashdi, muloqot jarayonida samimiylik kuchaydi.

Treningdan oldingi ijtimoiy iqlimni baholashda guruhda ba'zi tarangliklar,

o'zaro tushunmovchiliklar, kichik subguruhlarining shakllanishi, ayrim o'quvchilarning o'zini chetda his qilishi kabi holatlar kuzatildi. Bu esa guruhning umumiy psixologik uyg'unligini pasaytirgan. Treningdan keyin esa guruh ichida sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ldi: talabalar bir-biri bilan ochiq muloqot qila boshladi, o'zaro hurmat kuchaydi, tortishuvlar kamaydi, do'stona munosabatlar kuchaydi.

Emotsional intellekt dasturlari shuningdek, o'quvchilarda liderlik sifatlarini shakllantirishga yordam berdi. Treninglar davomida o'quvchilarning tashabbuskorligi, mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyati, jamoa bilan ishlash ko'nikmalari rivojlandi. Bu esa o'quv guruhidagi umumiy hamkorlik ruhini yanada mustahkamladi.

Amaliyot shuni ko'rsatdiki, emotsional intellekt o'quvchilarning akademik natijalariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Hissiyotlarni boshqara oladigan, konfliktlarga berilmaydigan, o'ziga bo'lgan ishonchi yuqori bo'lgan talaba dars jarayoniga faolroq jalb etiladi, o'qituvchi bilan sog'lom aloqaga kirishadi va o'zlashtirish darajasi ortadi. Shu sababli, ta'lim tizimida emotsional intellektni rivojlantirish dasturlarini keng joriy etish juda muhim hisoblanadi.

TAKLIFLAR

Emotsional intellektni rivojlantirish dasturlari o'quv jarayonining muntazam qismiga aylantirilishi lozim. Psixologlar tomonidan har oyda maxsus treninglar o'tkazilishi, o'qituvchilar uchun emotsional kompetensiya bo'yicha seminarlar tashkil etilishi tavsiya etiladi. O'quvchilar uchun emotsiyalarni boshqarish bo'yicha amaliy mashqlar, rolli o'yinlar va stressni kamaytirish texnikalari muntazam joriy etilishi zarur. Ta'lim muassasalarida ijtimoiy-psixologik xizmat kuchaytirilib, ijtimoiy iqlim monitoringi doimiy olib borilishi maqsadga muvofiqdir.

XULOSA

Ushbu ilmiy maqolada emotsional intellektni rivojlantirish dasturlarining o'quv guruhlaridagi ijtimoiy iqlimga ta'siri nazariy va amaliy jihatdan batafsil tahlil qilindi. O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, emotsional intellekt — bu shunchaki

hissiyotlarga taalluqli tushuncha emas, balki insonning kundalik hayoti, o'quv jarayoni va ijtimoiy munosabatlarida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan psixologik qobiliyatlar majmuasidir. Emotsional intellekt ko'nikmalariga ega bo'lgan o'quvchilar o'z his-tuyg'ularini anglay oladi, boshqaradi, boshqalarning holatini tushunadi, empatiya ko'rsatadi va nizoli vaziyatlarda konstruktiv yondashuvni qo'llay oladi.

Maqolada keltirilgan empirik tadqiqotlar natijalari shuni tasdiqladiki, emotsional intellekt dasturlari joriy etilgan o'quv guruhlarida sezilarli ijobiy o'zgarishlar yuz berdi. Guruh ichidagi kommunikatsiya yaxshilandi, talabalar o'rtasida o'zaro hurmat kuchaydi, psixologik taranglik kamaydi, hamkorlik va qo'llab-quvvatlash kuchaydi. Shu bilan birga, o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchi ortdi, darslarga qiziqish kuchaydi va umumiy motivatsiya yaxshilandi.

Yuqoridagi natijalar shuni ko'rsatadiki, emotsional intellektni rivojlantirish dasturlari nafaqat shaxsiy o'sish uchun, balki guruhning umumiy psixologik muhitini yaxshilashda ham katta ahamiyatga ega. Bu kabi dasturlarni ta'lim muassasalarida keng joriy qilish psixologik sog'lom avlodni tarbiyalash, ijtimoiy madaniyatni oshirish va ijobiy iqlim yaratishning eng samarali yo'llaridan biridir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. G'aniyev A. Ta'lim psixologiyasi asoslari. Toshkent: O'zbekiston Milliy nashriyoti, 2019. – 256 b.
2. Jo'rayev N. Pedagogik psixologiya. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020. – 312 b.
3. Goleman D. Emotional Intelligence. New York: Bantam Books, 1995. – 352 p.
4. Mayer J., Salovey P. The Foundations of Emotional Intelligence. London: Cambridge Press, 2004. – 298 p.
5. Robbins S. Organizational Behavior. Boston: Pearson, 2018. – 410 p.
6. Cherniss C. Emotional Competence in Education. New York: Psychology Press, 2015. – 220 p.